

3. Recenzijas

Pēteris Bankovskis

Bibliogrāfisks apskats

Šajā apskatā anotētas dažas pēdējo gadu grāmatas un periodiskie izdevumi, kam paliekoša nozīme latviešu grāmatniecībā un / vai kādā no aspektiem, kas saistīti ar Latvijas vēstures izpēti.

*

Kurland. Vom polnisch-litauischen Lehnsherzogtum zur russischen Provinz. Dokumente zur Verfassungsgeschichte 1661 – 1795, hrsg.von Erwin Oberländer und Volker Keller, Paderborn, 2008.

[Kurzeme. No Polijas-Lietuvas lēņa hercogvalsts līdz Krievijas guberņai. Dokumenti konstitucionālo tiesību vēsturei. 1661 – 1795 / Izd. Ervins Oberlenders un Folkers Kellers. – Paderborna, 2008.]

Kā priekšvārdā norāda sastādītāji, arī Latvijā labi pazīstami vācu vēsturnieki, dokumentu izvēlē viņi vadījušies pēc diviem kritērijiem: pirmkārt, publicēti teksti, kas ir visas Kurzemes vēstures pamatdokumenti; otrkārt, tādi, kas atspoguļo varu un ietekmju cīņas: gan visā hercogvalsts pastāvēšanas laikā starp hercoga varu un muižniecību, gan pēc Lielā Ziemeļu kara – starp kaimiņos esošajām zemēm.

Nepavisam ne pirmoreiz drukāti, tomēr itin visi publicētie dokumenti ir *de visu* pārbaudīti un iespiesti pēc oriģināliem, neapstrīdamām kopijām, sava laika oficiālajām publikācijām vai, izņēmuma gadījumos, pēc iespējami pašas agrākās zinātniskās publikācijas. Tāad izdevums turpmāk kalpos kā respektējams avotu apkopojums. Jācer, ka tas atradīs savu vietu arī interneta resursu vidē, bez kuras patāvīgas izmantošanas tagadnes un vēl jo vairāk tuvākās pārrēdzamās nākotnes zinātniskā darbošanās vairs nav iedomājama.

Grāmatu ievada raksti, kuros autori ieskicē publicējamo dokumentu vēsturisko kontekstu: Folkers Kellers raksta par Kurzemes hercogistes tapšanu un vēsturi 16. un 17. gadsimtā, Ervins Oberlenders sniedz ieskatu hercogvalsts vēstures peripetijās 18. gadsimtā līdz pat tās galīgai iekļaušanai Krievijas impērijā.

Krājumā publicēti šādi dokumenti.

Pacta Subiectionis. Wilna, 28. November, 1561.

Orīģināls Herdera institūtā Mārburgā.

Hercogistes dibināšanas dokuments: ar to Kurzeme un Zemgale tiek pasludināta par laicīgu lēņu hercogisti pēc Prūsijas hercogistes parauga, līdzšinējais, pēdējais Livonijas ordeņa mestrs Gothards Ketlers nominēts par hercogu.

Privilegium Sigismundi Augusti. Wilna, 28. November, 1561.

Iespiests pēc: *Codex diplomaticus regni Poloniae et amgni ducatus Litvaniae. Tomus V, in quo ut universae Livoniae ita speciatim Curlandiae et Semigalliae Ducatum res continentur*, hrsg. Von Matthias Dogiel, Wilna 1759.

Livonijas muižniecības privilēģiju garantija, kas turpmākajos gadsimtos daudzkārt tika izmantota vācbaltiešu bruņniecības cīņos par savu tiesību aizstāvību.

Incorporatio der Herzogtümer Kurland und Semgallen in die polnisch-litauische Union. Lublin, 3. August 1569.

Orīģināls Latvijas Valsts Vēstures arhīvā (turpmāk LVVA).

Valststiesisks akts, kas bija nepieciešams pilnīgākai hercogistes integrācijai Polijas un Lietuvas reālūnijā, kas tika izsludināta 1569. gada janvārī Ļubļinā.

Privilegium Gotthardinum. Mitau, 25. Juni 1570.

Tā kā Jelgavas dokumenta oriģināls LVVA nebija atrodams, publikācijai ņemts cits LVVA saglabāts pergamenta dokuments ar karaļa parakstu un zīmogu – šis Privilēģijas apstiprināta kopija, ko 1581. gada novembrī Pleskavas tuvumā parakstījis Polijas karalis Stefans Batorijs.

Dokumentu publikācijas sastādītāji norāda, ka šis dokuments bija rezultāts ieilgušam bruņniecības spiedienam uz hercogu, līdz pēdējais no jauna apstiprināja savas (un viņu) tiesības, kas jau bija skaidri izteiktas Privilegium Sigismundi Augusti.

Testament Herzog Gotthards. Mitau, 23. Februar, 1587.

Oriģināls LVVA.

Šis, iespējams, trešais, bet katrā ziņā pēdējais hercoga Gotharda Ketlera testaments noteica tādu troņa mantošanas kārtību, kas visai attālu saskanēja ar Pacta Subiectionis, sarežģīja situāciju un galu galā noveda pie 1617. gada Formula Regiminis.

Brüderlicher Vertrag der Herzöge Friedrich und Wilhelm. Mitau, 23. Mai 1595.

Oriģināls LVVA.

Šis jau tā tapšanas laikā noslēpumā tītais dokuments atrunā galma (pārvaldes) dalīšanu un skar arī hercogistes teritorijas dalīšanas juridisko piekritību.

Formula Regiminis. Mitau, 18. März 1617.

Iespiests pēc: Die Regimentsformel und die Kurländiscshen Statuten von 1617, hrsg. und mit einer Einleitung versehen von Theodor Schiemann, Mitau, 1876.

Šī hercogistes konstitūcija tapa pēc tam, kad sakarā ar skandālu, ko izraisīja brāļu Noldu noslepkavošana, kam sekoja tālāka hercoga un bruņniecības konfrontācijas saasināšanās, Kurzemē ieradās divas izmeklēšanas komisijas. Otrā no tām, sadarbojoties ar muižniecību un ar hercogu Frīdrihu, izstrādāja Formula Regiminis. Šis dokuments bija tik izslīpēts un viennozīmīgi interpretējams, ka bija spēkā 180 gadus; tas zaudēja spēku tikai 1795. gadā, kad beidzās pati hercogiste.

Ordinatio Futuri Regiminis Ducatum Curlandiae et Semigalliae.

Mitau, 5. Dezember 1727

Iespiests pēc LVVA saglabātā Diarium des auff den 15tem Septbr. [1727] angesetzten Königlichen Landtages zu Mitau, Beilage N.n.

Šis dokuments saistīts ar sarežģījumiem, kas sākās, kad 1711. gadā pēkšņi bija miris jaunais hercogs Frīdrihs Vilhelms, savukārt viņa tēvabrālis un troņa mantotājs Ferdinands vēl 1726. gadā, kad jau bija vairāk nekā 70 gadus vecs, joprojām bija bez bērniem. Polijas puse uzstāja uz pilnīgu hercogistes iekļaušanu Polijas-Lietuvas valstī pēc gaidāmās Ketleru dinastijas izbeigšanās, Kurzemes bruņniecība pret to iebilda.

Reskript der Kaiserin Anna an den russischen Minister in Mitau. St. Petersburg, 1./12/August 1732.

Oriģināls LVVA.

Uzzinot, ka Polija pēc Ketleru dinastijas izbeigšanās grasās hercogisti pilnībā pievienot sev un pārvaldīt no Varšavas, Pēterburga lika nepārprotami saprast, ka jebkuram Polijas mēģinājumam pievienot sev Kurzemi Krievija stāsies pretī ar visiem līdzekļiem. Šī carienes Annas vēstule kņazam Goļicinam to jo skaidri apliecina.

Pactum bilaterale der Oberräthe sowie der Ritter- und Landschaft der Herzogtümer Kurland und Semgallen mit dem neuerwählten Herzog Ernst Johann von Biron.

Mitau, 14. Juni 1737, St. Petersburg 8./19. Juni 1737.

Oriģināls LVVA.

Dokuments – divpusēja vienošanās – tapis pēc Krievijas stipri ietekmētajām hercoga vēlēšanām, kuru rezultātā par Kurzemes un Zemgales hercogu kļuva ķeizarienes Annas favorīts Ernsts Johans fon Bīrons.

König August III. überträgt die Herzogtümer Kurland und Semgallen dem Reichsgrafen Ernst Johann von Biron als erbliches Lehen.

Fraustadt, 13. Juli 1737.**Pēc LVVA atrodama apstiprināta dokumenta noraksta ar iespiestu karaļa zīmogu.**

Ar šo dokumentu Polijas karalis dāvā Bironam hercogvalsti kā mantojamu lēni, ne ar vārdu nepieminot hercoga vēlēšanas, ko Polija uzskata par nelikumīgām. Tātad arī Polijas karalim jārēķinās ar Krievijas spiedienu.

Herzog Ernst Johann darf von St. Petersburg aus regieren.**Fraustadt, 14. Juli 1737.****Origināls LVVA.**

Tobrīd varenajam Bironam nav ne mazākās vēlēšanās no galvaspilsētas pārcelties uz Kurzemi. Sakarā ar to, ka Kurzeme bija nabadzīga un izpostīta un nespēja nodrošināt vajadzīgos apstākļus, Polijas karalis atļāva valdīt no Pēterburgas. Tas gan bija pretrunā ar Formula Regiminis nosacījumu, ka hercogam jādzīvo uz vietas. Atļauja attiecās tikai uz Ernstu Johanu, bet ne uz viņa mantiniekiem.

Danziger Konvention zwischen König August III. und Herzog Ernst Johann.**Danzig, 12. November 1737.****Origināls LVVA.**

Pēc tam, kad Bīrons saņēma lēni, 1737. gada oktobra beigās Dancigā tikās Polijas karaliskā komisija, no vienas puses, un hercoga pilnvarotais kanclers Hermans Kristofs Finks fon Finkenšteins, no otras, lai atrisinātu visus iespējamus strīdus jautājumus kā par zemes, tā nodokļu, nodevu un citiem jautājumiem.

Diploma Declarationis vacantiae Feudi Ducatum Curlandiae et Semigalliae.**Warschau, 16. November 1758.****Origināls LVVA.**

Polijas karalis Augusts III joprojām cerēja īstenot seno sapni par hercogistes ciešāku iekļaušanu Polijas karalistē un sakarā ar to, ka Ernsts Johans Bīrons uz krietnu laiku bija kritis nežēlastībā, ar šo dokumentu izsludināja hercogistes lēni par vakantu.

Verpflichtungserklärung Herzog Ernst Johans gegenüber Katharina II.**St.Petersburg, 4./15. und 5./16. August 1762.****Iespiests pēc 1763. gada Mītavas (Jelgavas) pirmiespieduma.**

Jaunā Krievijas ķeizariene Katrīna II savā pirmajā valdīšanas gadā atjaunoja 22 nežēlastības un izsūtījuma gadus pārdzīvojušo Ernstu Johanu Bīronu Kurzemes tronī. Vienlaikus viņam nācās parakstīt dokumentu, kas nosaka Kurzemes hercoga pienākumus pret ķeizarieni. Šis dokuments, kas tika gatavots jau iepriekšējās ķeizarienes Elizabetes laikā, faktiski ievada pilnīgu hercogistes pakļaušanu Krievijas kundzībai. Krievijas puse to kādu laiku noklusēja, lai, atjaunojot Ernstu Johanu tronī, muižniecībai nerastos aizdomas, ka process ir pilnībā no Pēterburgas manipulēts.

Deklaration der Kaiserin Katharina II. an die „Widriggesinnten“ in Kurland und Semgallen.**St.Petersburg, 2./13.August 1766.****Iespiests pēc 1766. gada Mītavas (Jelgavas) pirmiespieduma.**

Pēc Ernsta Johana Bīrona atkalatjaunošanas tronī un hercoga Kārļa padzišanas hercogistes bruņniecība sadalījās Ernsta Johana piekritējos un Kārļa atbalstītājos (Caroliner). Pēdējo skaits, arī dēļ Ernsta Johana nevēlēšanās ar viņiem runāt, aizvien pieauga. Ķeizariene te saskatīja draudus saviem nodomiem, pirmkārt jau aiz ekonomiskiem apsvērumiem, tāpēc izdeva šo dokumentu „mūsu pašu hercoga” aizstāvēbai un kareivīgo frakciju samierināšanai.

Handlungs- und Grenzkonvention zwischen Rußland und Kurland.**Riga, 10./21.Mai 1783.****Iespiests pēc LVVA saglabātas Mītavā (Jelgavā) 1783. gadā iespiestas brošūras separātzdrukas.**

Krievija izteica pārmetumus, ka no Livonijas (tā jau kopš Ziemeļu kara bija pievienota Krievijai) aizbēgušie dzimtzemnieki patveroties Kurzemē un turienes muižnieki tos neatdodot atpakaļ. Tas bija viens no oficiālajiem iemesliem šī līguma izstrādāšanai, kas tālāk apgrūtināja hercogistes patstāvību un tuvināja tās pilnīgu pāreju Krievijas valdījumā.

Entwurf der Ritterschaftsdelegierten für eine Reichstagskonstitution zur Neugestaltung der

**kurländischen Verfassung.
Warschau, November 1791.**

Orīgināls LVVA.

Bruņniecības sagatavots jaunas konstitūcijas projekts, kas faktiski paredzēja bruņniecības viennozīmīgu varu, atstumjot hercogu. Dokuments tapis, hercogam Pēterim Bironam trīs gadus uzturoties prombūtnē ārzemēs.

Reichstags-Konstitution für die Herzogtümer Kurland und Semgallen.

Warschau, 26. Mai 1792.

Orīgināls LVVA.

Kompromisa variants hercogvalsts pamatlikuma izstrādē.

Manifest einer Wohlgeborenen Ritter- und Landshaft der Herzogtümer Kurland und Semgallen über die Entsagung ihrer zeitherigen oberherrschaftlichen und Lehnsverbindung mit Polen

Mitau, 18. März 1795.

Orīgināls LVVA.

Kurzemes un Zemgales hercogvalsts bruņniecības un muižniecības piespiedu atteikšanās no lēņa atkarības un citām saistībām ar Polijas karaļvalsti.

Unterwerfungsakte einer Wohlgeborenen Ritter- und Landshaft der Herzogtümer Kurland und Semgallen an Ihre Kaiserliche Majestät aller Reussen

Mitau, 18. März 1795.

Orīgināls LVVA.

Kurzemes un Zemgales hercogvalsts bruņniecības un muižniecības apliecinājums, ka tā turpmāk pakļaujas Krievijas ķeizarkajai majestātei.

Thronverzicht Herzog Peters.

St. Petersburg, 17./28. März 1795.

Iespiests pēcs: Полное собрание законов Российской Империи.

Hercoga Pētera Birona atteikšanās no troņa.

Manifest Katharinas II. an die neuen Untertanen in Kurland, Semgallen und Pilten.

St. Petersburg, 15./26. April, 1795

Iespiests pēcs: Полное собрание законов Российской Империи.

Ķeizarienes Katrīnas II manifesti jaunajiem Krievijas pavalstniekiem Kurzemē, Zemgalē un Piltenē.

*

Livonijas piļu attēli no marķīza Pauluči albuma / Izdošanai sagatavojusi, tulkojusi un komentējusi Ieva Ose. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2008. – 319 lpp.: il.

Līdzīgi kā iepriekš aplūkots dokumentu krājums, arī vēstures doktores Ievas Oses izdošanai sagatavotais marķīza Pauluči albums ir pašsaprotama un likumsakarīga avotu publikācija. Pauluči albumā ievietotie attēli, kā to *levadā* norāda Ieva Ose, ne reizi vien izmantoti dažādās, tostarp arī viņas pašas zinātniskajās publikācijās un daudzi no tiem speciālistiem un senatnes interesentiem ir pietiekami labi zināmi. Tomēr pilnā apjomā šis albums publicēts tikai tagad – gandrīz divus gadsimtus pēc tā izgatavošanas.

Žēl, ka tas nav faksimilizdevums. Tas, protams, nav jāuztver kā pārmetums Latvijas vēstures institūta apgādam, bet gan kā konstatācija, ka augstas kvalitātes faksimilizdevumu veidošana Latvijā joprojām ir neaizņemts un faktiski neapgūts darbības lauks. Lieki piebilst, ka mūsu arhīvos, muzejos un lielo bibliotēku rokrakstu un retumu fondos ir ievērojams skaits rokraksta grāmatu, manuskriptu un inkunābulu, kas prasīt prasās pēc labākās kvalitātes zinātniski komentēta faksimilizdevuma.

Grāmata „Livonijas piļu attēli no marķīza Pauluči albuma” ietver sagatavotājas ievadu, visus attēlus un tekstus no visiem trim albuma sējumiem, šo tekstu tulkojumu latviešu valodā, kā arī bibliogrāfiju un vietu un personu rādītājus. Izdevums vienlīdz ērti lietojams kā latviešu, tā vācu valodas pratējam. Ievadā vēsturniece izklāsta ziņas par albuma tapšanu, tā saistību ar Baltijas provinču ģenerālgubernatora marķīza Filipo Pauluči vārdu, par attēlu datējumu un to autorību. Attēlu sadaļā, kas seko ievadam, pilnībā publicēts albuma attēlu klāsts un tos

pavadošie teksti vācu un krievu valodā (šādi teksti ir tikai Kurzemei veltītajā sējumā, kas datēts kā agrākais un ar ko publikācija aizsākas). Minētajiem tekstiem pievienots latviešu tulkojums. Katra objekta attēliem sniegti paskaidrojumi / komentāri, kuros autore uzrāda Pauluči albumā savulaik objektīvi neizbēgamās neprecizitātes, sniedz šobrīd vēstures zinātnei pieejamos faktus un datējumus, konstatē attēlotā objekta patlabanējo stāvokli.

„Livonijas piļu attēli no marķīza Pauluči albuma” ir otra nozīmīgākā pēdējos gados tapusī ar Latviju saistītā vēsturisko ikonogrāfisko materiālu publikācija aiz Johana Kristofa Broces *Monumente...* četriem latviešu un viena igauņu sējuma.

*

Rundāles pils / Teksta un koncepcijas autors Imants Lancmanis. – Rīga: Jumava, b.g. [2009]. – 264 lpp.:il.

Atšķirībā no abām iepriekšējām grāmata par Rundāles pili nav zinātnisks izdevums, bet gan tā dēvētais kafijas galdiņa albums. Tomēr tam ir paliekoša vieta arī zinātnisku publikāciju ielokā. Pirmkārt, jāņem vērā lasīšanas tradīciju pārmaiņas: aizvien vairāk strikti zinātniski darbi tiek lasīti interneta produktu veidolā, savukārt grāmatai nereti atgriežas viena no tās senākajām funkcijām – tā ir vērtība *per se*, apmīļojams kolekcijas priekšmets. Otrkārt, albumtipa izdevums par Rundāles pili ir visai kvalitatīvs. Kvalitāti nodrošina Dr. art.h.c., Rundāles pils muzeja direktora Imanta Lancmaņa jēgpilnais ievadteksts un komentāri attēliem. Kodolīgi, bet atbilstīgi šābrīža izpētes un iespējamo secinājumu līmenim aprādīta pils ansambļa arhitektūras un mākslas vēsture, tāpat neizpaliek ar īpašniekiem saistītās visārējās vēstures fona ieskicējums. Kā jau skatāmā albumā, svarīgākie, protams, ir attēli. Fotogrāfa Inta Lūša veikums ir pārliecinošs. Te ir gan aerofotogrāfijas, kas būtiskas pils un parka ansambļa kompozīcijas izpratnei, gan rūpīgi atlasīti detaļu tuvplāni, kas albuma lietotājam ļauj gūt ieskatu stilu un meistarības, kā arī joprojām vēl turpināmās pils restaurācijas problemātikā.

Iespējams, ka maldos, taču albumā saskatīju arī modernajam cilvēkam tik raksturīgo ironijas un šaubu elementu. Fotogrāfijā, kas ievietota 198./199.lpp., un kur redzama „Uguņošana 18. gadsimta stilā”, uzmanību saista kontrasts starp klasicizējoši teatralizēto uguņošanu regulārajā parkā un pavirši, bez jēlkāda stila tērpto mūsdienu skatītāju – gadījuma rakstura personu – pulciņu. Tās ir divas pasaules, kam faktiski nav nekādu saskares punktu. Tāpat kā Rundāles un vispār 18. gadsimta liela stila piļu kultūrai nav saskares punktu ar sava laika Kurzemes apkārtnējo zemnieku un pat augstāko kārtu kultūru.

Albums „Rundāles pils” ir ērti pārskatāms un lasāms, tā vērtību vairo tekstu pilns tulkojums angļu, vācu un krievu valodā.

*

Andris Caune. Rīgas Ziemeļu priekšpilsēta pirms 100 gadiem. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2009. – 279 lpp.: il.

Šī ir jau trešā grāmata habilitētā vēstures doktora Andra Caunes veidotajā sērijā par dažādu Rīgas rajonu dzīvi un arhitektūru 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākuma atklātnēs. Pirmais šīs sērijas sējumiņš „Rīgas vecpilsēta pirms 100 gadiem” iznāca „Zinātnes” apgādā 1994. gadā, otrs – „Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem” – tāpat „Zinātnes” apgādā 1998. gadā. Visas trīs gāmatas ir vienotas koncepcijā un noformējumā, atšķirīga ir poligrāfiskā kvalitāte. „Ziemeļu priekšpilsēta...” šai ziņā patīkami atšķiras, jo atklātnes reproducējot ir kvalitatīvi ieskenētas un iespiestas vairākkrāsu drukā tuvu oriģināliem. Tas ir būtiski šādiem attēlu izdevumiem.

Līdzīgi kā abās pirmajās grāmatās, Andris Caune izvēlējis raksturīgus attēlus no savas unikālās atklātņu kolekcijas un katrai atklātnēi sniedzis saturiski dziļu, lai arī tekstuāli paskopu komentāru. Tajā minēti viņam zināmie fakti par attēlā redzamo, kā arī ziņas par fotogrāfu un izdevēju, ja tādas izdevies uziet. Vietumis autors nevairās no subjektīvākiem redzējumiem un secinājumiem, kas patīkami atsvaidzina tekstu. Visur arī norādes par objekta likteni un stāvokli mūsdienās.

Šādi atklātņu publicējumi nenoliedzami apliecina cilvēku tieksmi kolekcionēt un lepoties ar savu kolekciju vērtībām. Taču Andra Caunes kolekcijas publikācijas nav tikai un pat ne galvenokārt patīkams laika kavēklis. Vēsturnieka erudīcija un pedantisms ļāvis viņam šo grāmatu sēriju izveidot par nozīmīgu vēstures izziņas palīgmateriālu.

*

Vita Zelče. Latviešu avīžniecība: Laikraksti savā laikmetā un sabiedrībā. 1822–1865. – Rīga: Zinātne, 2009. 488 lpp.:il.

Dr. hist. Vitas Zelčes monogrāfija ir viena no aizraujošākajām pēdējā laika vēstures grāmatām. It kā zināmie vārdi – kā vācbaltiešu, tā latviešu – viņas reljefajā izcēlumā un raksturojumā iegūst jaunu svaigumu, liek krietni daudz ko pārvērtēt iesīkstējušos vērtējumos. Pateicoties laika distancei, vēstures rakstniecības mūsdienu pieļautajām un pašsaprotamajām pieejām un autores neatkarīgajam skatījumam, beidzot savu personības svaru iemanto (pelnīti atgūst) vācu tautības latviešu mācītāji, faktiskie latviešu periodiskās preses radītāji. Tie ir Karls (Kārlis) Fridrihs Vātsons, Johans Hermanis Treijs, Gustavs Georgs Sokolovskis un Rūdolfs Šulcs. Autore atrod jaunus vārdus, lai raksturotu arī tādas par hrestomātiskām izsenis uzskatītas personas kā Ansis Leitāns, Juris Alunāns, Krišjānis Valdemārs, Jēkabs Zvaigznīte. Atbilstoši tagadnes priekšstatiem par vēsturnieka darbu Vita Zelče ievieto latviešu laikrakstu tapšanas un tās vēsturiskā konteksta analīzi viņas domāšanai un vajadzībām atbilstošā internacionālā „diskursā”, kura būtiski stūrakmeņi ir Benedikts Andersons, Normens Deiviss, Entonijs Gidenss, Jirgens Habermass, Eriks Hobsbaums u.c. Specifiski mēdiju (žurnālistikas) vēstures konkretizēšanai un definēšanai autore atsaucas uz veselu virkni nozares pētnieku Rietumzemēs. Tādējādi grāmata pašsaprotami iekļaujas plašāka areāla rakstīto mēdiju reālās un sociālās vēstures pētījumu kopainā. Ja beigās atrodamais kopsavilkums angļu valodā būtu izvērstāks, monogrāfijai būtu izredzes iemantot pelnītu starptautisku ievēribu.

Grāmatā plaši citēta memuārliteratūra, daudz vietas atvēlēts ieskatam tieši agrīnās latviešu preses lappusēs, nozīmīgāko personāliju portretējumi izcelti arī poligrāfiski. Īpaša vieta ieradīta statistiskiem pārskatiem par pirmo latviešu laikrakstu izplatību, lasītājiem, autoriem u.tml. Izstrādāta pamatīga turpmākam pētniecības vai tāpat vien ziņkārības darbam noderīga atsauču un piezīmju sadaļa, tāpat atrodams izvērstas avotu un literatūras saraksts. Nav personu rādītāja.

*

Ādama stāsts: Mazsalaciešu dzīve, tikumi un ieradumi Ā. Purmaļa autobiogrāfijā 19. un 20. gs. mijā. / Sast., ievada un komentāru autore Sanita Reinsone. – Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, Latviešu folkloras krātuve, izdevniecība „Zinātne”, 2008. – 221 lpp.:il. – Sērija „Novadu folkloras”.

Sandis Laime. Svētā pazeme: Latvijas alu folkloras. – Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, Latviešu folkloras krātuve, Zinātne, 2009. – 470 lpp.:il. – Sērija „Novadu folkloras”.

Turpinās Latviešu folkloras krātuves darbinieku veiksmīgi aizsāktā sērija „Novadu folkloras”. Tās pirmie izdevumi: Māras Vīksnas sagatavotais Āronu Matīsa tautasdziesmu vākums (2002), Ievas Vītolas „Simt gadu gulēju, vēl simtu gulēšu: teikas par mantas vietām Latvijas novados” (2005) un Elgas Mednes aprūpētais krājums „Senos laikos Umurgā” (2006) jau sen kā izpirkti. Sērijas veidotāju skatījums uz folkloras materiālu publikācijām ir pietiekami plašs. Tā „Ādama stāsts”, ko ietver Sanitas Reinsones plašais ievadraksts un viņas pašas kopā ar Lidiju Leikumu sastādītā „Īpatnējo vārdu vārdnīca” un pavada nereti visai izvērstas zemsvītras piezīmes, ir gan t.s. mutvārdu vēstures, gan joprojām daudzviet pasaulē dzīvīgās „mikrovēstures”, gan etnogrāfijas un / vai valodniecības pieminekļi. Var pat sacīt, ka ar tradicionāli izprastu „folkloru” – anonīmu „tautas mutvārdu daiļradi” šai lauku vīra memurāru pierakstu publikācijai ir tikai pastarpināts sakars. Ja nu vienīgi, kā savā rakstā akcentē Sanita Reinsone, Ādama Purmaļa autobiogrāfiskos piedzīvojumus lasām nevis kā indivīda – personības pašdefinēšanos, bet gan kā klaušu laiku beigu un māju iepirkšanas perioda latviešu zemniecības tradicionālo ierāžu pierakstu. Protams, iespējams lasīt kā vienādi, ta otrādi. Un cilvēkam, kam ir indeve vispārināt un sistematizēt, „Ādama stāsts” būs iegansts vēsturiskām un etnogrāfiskām spekulācijām. Kādam citam tā būs viena no ļoti retajām iespējām sadzirdēt dzīva cilvēka balsi no pusotru gadsimtu senas pagātnes. Un jāsaka, ka pati balss maz atšķiras no tagadnes balsīm, bet virstoņi un intonācijas nereti ir kā citplanētietim. „Ādama stāsts” kārtējo reizi apliecina, cik milzīgu, prātam grūti aptveramu lēcieni pretī nezināmajam ir paveikusi latviešu mentalitāte un civilizētība vēsturiski pavisam īsā laika sprīdī. Pilnīgi noteikti var apgalvot, ka šī tikai latviešiem saprotamā un nepieciešamā grāmata būtu jāietver obligātajā latviešu humanitāro studiju minimumā. Ļoti atšķirīga kā metodoloģiski, tā saturiski un kompozicionāli ir Sanda Laimes grāmata par „alu folkloru”. Tas ir

zinātnisks darbs ierastā šī vārdu savienojuma nozīmē. Ievadā autors aplūko pētāmā priekšmeta vēsturi un kopsakarības, izanalizē historiogrāfiju. Seko paša lauka pētījumos un literatūrā atrodamo zināšanu (uzzinātā un secinātā) apkopojums sistemātiskā pārskatā. Īpaši jāakcentē monogrāfijas autora paveiktais, korekti interpretējot t.s. klinšu rakstus. Nobeigumā Sandis Laime sniedz īsu padarītā kopsavilkumu. Grāmatas beigu daļā atrodams izmantoto Latviešu folkloras krātuves mnuskriptu saraksts, apjomīgs avotu un literatūras rādītājs, kā arī visai nopietns pamatteksta summējums angļu valodā, kas padara grāmatu lietojamu cittautei interesentiem. „Svētā pazeme” sniedz šābrīža izpratnes un vispārinājumu iespēju līmenim atbilstošu ieskatu Latvijas alu (un tām pielīdzināmo vietu) saistībā ar vietējo iedzīvotāju ticējumiem, maģiju, rituāliem u.tml. Faktiski tas ir 60 attiecīgu objektu enciklopēdisks apskats (katalogs). Īsumā no ģeoloģijas, novadpētniecības u.c. skatpunktiem raksturota katra ala, pēc šī raksturojuma seko ar konkrēto vietu saistītās teikas un nostāsti.

*

Stella Pelše. Latviešu mākslas teorijas vēsture: Mākslas definīcijas valdošo laikmeta ideju kontekstā (1900–1940). Disertācija. – Rīga: Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas vēstures institūts, 2007. – 195 lpp.

Kristīne Ogle. Societas Jesu ieguldījums Latvijas arhitektūras un tēlotājas mākslas mantojumā. Disertācija. – Rīga: Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas vēstures institūts, 2008. – 274 lpp.:il.

Iznākušas divas monogrāfijas Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas vēstures institūta mākslas zinātnes disertāciju sērijā. Korekti noformētajiem mikstvēku sējumiem uz muguriņas arī nepārprotami norādīts, ka tā ir disertācija, turpat arī kārtas numurs.

Kā pirmā klajā nāca Stellas Pelšes disertācija. Var sacīt, ka tā bija sen gaidīta, protams, visai ierobežotā mākslas teorētiķu un citu „speciālistu” lokā. Ņemot vērā aizvien ļoti šauro Latvijas vizuālās mākslas vidi, latviešu mākslas teorijas vēsture nekad nepārtaps par atsevišķu akadēmisku disciplīnu, visdrīzāk Pelšes darbs šajā jomā tā arī paliks ja ne gluži vienīgais, tad viens no retajiem gan. Kā tāds tas pelna vislielāko ievēribu. Monogrāfijā autore izseko kā tradicionālisma un veselā saprāta diktētiem izteikumiem, tā modernisma karsēju dažādajām koncepcijām. Paveras krāšņā, visai daudzpusīga aina, kurā netrūkst ne patiesu mākslas cienītāju, kuru vēlme izteikties teorētiski ir vismaz nopietni ņemama, ne pa laikam visai divainu spriedēju. Jūtama disertantes zināma nožēla, ka mākslas teorētiskais traktējums Latvijā pārsvarā aizvien bijis tendēts uz konservatīvismu. Tāpat Stellai Pelšei nākas atzīt, ka latviešu teorētiķu piensums eiropeiskajai teoretizēšanas kultūrai tikpat kā nav oriģināls, tā ir citviet, nereti citā laikā un citā sakarā tapušu teorētisku izvērsumu atblāzma, kam tikai lokāla nozīme.

Tālu ārpus lokāliem ietvariem toties sniedzas Kristīnes Ogles disertācijā apcerētā jezuītu ordeņa darbība un ietekme. Jesuītu dziļi saprastais un visur uzsvērtais „internacionālisms” Latvijas mākslas mantojumā atstājis paliekošas un bagātīgas pēdas. Jesuītiem rekatolizācijas gaitā ienākot tagadējās Latvijas teritorijā, līdz ienāca arī tās arhitektūras un mākslas stila iezīmes, kas bija raksturīgas viņu darbībai citviet: sākot no manierisma līdz pat klasicismam. Autore apkopojusi visu šobrīd zināmo mākslas un arhitektūras mantojumu, kas saistāms ar Jēzus biedrību, disertācijā netrūkst jaunu atklājumu, vērojumu un vērtējumu. Darbs šajā ziņā ir pirmreizīgs, kā tāds tas iekļaujas attiecīgo pētījumu lokā plašā starptautiskā kontekstā. Plašais teksta kopsavilkums angļu valodā ļauj monogrāfiju droši ievirzīt starptautiskā aprītē.

*

Reliģiski-filozofiski raksti XII. / Redaktors un sastādītājs Nikandrs Gills. – Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2009. – 187 lpp.:il.

Periodiska krājuma (Filozofijas un socioloģijas institūta mājaslapā [HYPERLINK "http://www.fsi.lv/"](http://www.fsi.lv/) www.fsi.lv tas dēvēts par žurnālu) „Reliģiski-filozofiski raksti” pirmie pieci sējumi iznāca Rīgā A. Gulbja apgādā pirms otrā pasaules kara no 1925. līdz 1936. gadam. Rakstu izdošanu atsāka jau atjaunotajā Latvijas Republikā 1997. gadā, kad klajā nāca VI sējums profesora Haralda Biezā virsredakcijā.

Arī jaunākajā – XII – Rakstu laidienā, kas vēl paguva iznākt to atjaunošanas iniciatora un pastāvīgā sastādītāja, pāragri Mūžībā aizsauktā Nikandra Gilla redakcijā, latviešu izcilākā reliģijpētnieka Haralda Biezā mantojums ir klātesošs.

Nozīmīgākie „Reliģiski-filozofiskajos rakstos XII” lasāmie materiāli:

Haralds Biezais. Vēsturisko patiesību dinamiskais raksturs.

Rakstā akcentēta cilvēka vēlme (nepieciešamība) samērot savus priekšstatus par patiesībām ar t.s. laika garu, ar nemitīgi mainīgo (tā cilvēkam šķiet) pasaules situāciju. Ilustrācijai un ierāmējumam autors izmanto jezuītu ordeņa dibinātāja Sv. Ignācija Lojolas un latviešu teologa, profesora Kārļa Kundziņa „patiesības” par Jēzu Kristu.

Māris Vecvags. Brīvklauvētājs un docenta v.i. Fricis Bārda.

Kārlis Krūza. Zilā krēsla: Piezīmes par Frici Bārdu.

LU Filozofijas un socioloģijas institūta pētnieks turpina jau gadiem risināto Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Rokrakstu un retumu nodaļā uzglabāto Kārļa Krūzas dienasgrāmatu / piezīmju publicēšanu. Vecvagara rediģētās un veidotās šo rokrakstu publikācijas lasītas arī iepriekšējos „Reliģiski-filozofisko rakstu” sējumos, tāpat iznākusi grāmatiņa „Kārļa Krūzas 'klasiskās' piezīmes” (Rīga: Filozofijas un socioloģijas institūts, 2007. – 214 lpp.: il., metiens 50 eks.). Jaunākās publikācijas ievadrakstā autors mēģina skaidrot profesoru un ietekmju loku, kas veidojušas Bārdu viņa īsajā studiju laikā Vīnē. Seko Kārļa Krūzas piezīmes, kurās jēlkādā sakārā pieminēts Bārda. Raksturīgs piemērs no 1909. gada 31. oktobra: „Iedams pie Annas Brigaderes, trepēs satiku Frici Bārdu, kas man pateica, ka Brigadera jaunkundze esot izgājusi.”

Ansis Zunde. Četri skatpunkti un četri principi ētikā. (*Kierkegaard avec Kant*) avec Lacan.

Filozofa Zundes rakstītais nav viegli saprotams. Jo īpaši, kopš viņš mēģina iedziļināties un ietilpināt savā domāšanā, kā liekas, krievu un angļu tulkojumos lasīto franču psihoanalīzes dīvaini Žaku Lakānu. Šajā rakstā, kur būtiska loma ir tādai obskūrai lietai kā Greima semiotiskais kvadrāts, Ansis Zunde, šķiet, tiecas pateikt, ka Imanuels Kants neko nevarēja un negribēja saprast no mīlestības, tās vietā mēģinādams postulēt draudzību, Sērens Kirkegors gan dziļi saprata mīlestību tās lielākajās nozīmēs, savukārt Lakāns tā arī nomira, sapinies paradoksālā Borromeo mezgla kopš senlaikiem neatšķetināmajā mistikā. Labs raksts Anša Zundes daiļrades cienītājiem.

Raivis Bičevskis. Heidegers un Blondels: dzīves apslēptā dinamika.

Fundamentāloģija un imanencapoloģētika kā fundamentālteoloģija?

Aiz smagnējā nosaukuma slēpjas LU docenta, filozofijas doktora Bičevska reiz aizsāktas tēmas tālāks risinājums. Proti, izmantojot Latvijas lasītājiem mazzināmu vai vispār nezināmu materiālu, viņš turpina pētīt Martina Heidegera darbības agrīno posmu kontekstus, ietekmju, interešu loku, visu to, kas Heidegeru padarīja par Heidegeru. Šajā rakstā īpaši akcentēts franču domātāja Morisa Blondela fundamentālteoloģiskā redzējuma iespējamais satuvinājums ar Heidegeru nodarbinātajiem tematiem.

*

Ceļš. Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes teoloģisks un kultūrvēsturisks izdevums. Nr. 58. – Rīga: Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte, LU Akadēmiskais apgāds, 2008. – 198 lpp.

Ceļš. Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes teoloģisks un kultūrvēsturisks izdevums. Nr. 59. – Rīga: Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte, LU Akadēmiskais apgāds, 2009. – 223 lpp.

Pirms Otrā pasaules kara „Ceļš” bija Latvijas Evaņģēliski luteriskās Baznīcas virsvaldes žurnāls, kas kopš 1935. gada iznāca sešreiz gadā (1940. gadā paguva iznākt tikai četri numuri). To rediģēja māc. Gustavs Šaurums (1883 – 1952), kurš tolaik bija arī viens no laikraksta „Svētdienas Rīts” redaktoriem. Izdevums (sākotnēji kā neregulārs rakstu krājums) tika atjaunots 1988. gadā, tobrīd iznākušos laidienus numurēja, sākot ar Nr. 1, vēlāk atgriezās pie pirmskara numerācijas.

58. numurā (sastādītāja Dr. phil. Dace Balode) atrodami šādi raksti:

Ulrihs Lucs. Kāpēc teologi runā par dievu, runājot par cilvēku?

Bernes universitātes emeritētā profesora pārdomu būtība rodama sekojošā rindkopā: „Globālajā ētikas diskursā ir ārkārtīgi svarīga kristiešu *morālā* atbildība būt par „zemes sāli”, kas pārsniedz visus likuma pieprasītos pienākumus un darbības. Protams, varētu arī jautāt, vai šis heteronomais koncepts par cilvēka abildību *Dievam*

nebūtu jāaizvieto ar konceptiem, kas atbilstu cilvēka autonomijas idejai, kas ir tik svarīga pēcapgaismības eiropietim. Šāds koncepts noteikti runā pretī bibliiskajam uzskatam par cilvēku kā Dieva partneri, no kura tas saņem visu, kas tam ir. Šis koncepts par cilvēka autonomiju patiesībā nav universāls antropoloģisks koncepts, bet Rietumu cilvēka pirmās personas perspektīva, kas ir izveidojusies noteiktā kultūrālā vidē un plaši izplatījusies, un balstās uz izpratni par cilvēku kā „*animal rationale*”. Šis koncepts ir parādījis tā ambivalenci, pat bankrotu 20. gs. Eiropas traģiskajā vēsturē. Tādēļ es tomēr turētos pie kristiešu uzskata par cilvēka atbildību Dieva priekšā, un tā ir mana pirmās personas perspektīva, kas domāta dialogam ar citiem, ar citu pirmās personas perspektīvām.”

Mozus Majordomo Marins. Vīrišķības konstruēšana antīkajā periodā un agrīnajā kristietībā.

Šis Bernes universitātes docents raksta par būtisko atšķirību, kāda pastāv starp antīkajā pasaulē vispārpieņemto, mūsdienu valodā runājot, mačo idealizēšanu, un kristīgajā mācībā akcentēto vīrišķību kā pilnīgu kontroli pār sava ķermeņa vajadzībām. Autors uzsver, ka šī kristietības (sv.Pāvila definētā) antropoloģiskā izvēle paver ceļu vēlākajai kristīgajai askēzei un celibāta kustībai.

Sandra Sebre. Psiholoģijas un teoloģijas krustpunktu iespējas cilvēka būtības izpratnei.

LU psiholoģijas profesore pamato savu domu par cilvēka aprioro dispozīciju reliģiskam pārdzīvojumam ar Pola Vatsona, Renē Žirāra, Viljama Meisnera, Pola Rikēra, Marka Frīmana u.c. sacīto.

Laima Geikina. Audzināšanas paradigmu antropoloģiskie aspekti.

LU Teoloģijas fakultātes lektore, izmantojot dažādus avotus, tostarp skolotāju aptauju materiālus kā arī Teoloģijas fakultātes studentu bakalaura un promocijas darbus, salīdzina četras audzināšanas paradigmas: humāno, kristīgo, vēsturiski materiālistisko un biheivioristisko. Viņa secina, ka „apstākļos, kad Latvijā notiek pāreja no vēsturiski materiālistiskās audzināšanas paradigmas uz humāno audzināšanas paradigmu, bez īpašas spriedzes iespējams īstenot arī audzināšanas kristīgo paradigmu.”

Dace Balode. Pāvila antropoloģijas tēzes *Vēstules romiešiem* 7. nodaļā.

Dr. Daces Balodes raksts skar vienu no sarežģītiem teoloģiskiem jautājumiem, proti, par grēka iedabu. Izmantojot plašu pēdējā laika pētnieciskās literatūras klāstu, autore vedina domāt, ka Latvijas luterāņu vidū joprojām pārsvarā esošie uzskati par cilvēka grēcīgumu un bezgrēcīgumu būtu revidējami, proti, drīzāk Pāvila vēstules attiecīgā nodaļa būtu jāinterpretē tuvāk ortodoksālās Baznīcas ieskatam, kas Grēku skata strukturāli kā sākotnējo cilvēkstāvokļa bojājumu.

Lilija Beļakova. *Vita activa* un *vita contemplativa* Rietumu kristīgajā misticismā: cilvēka eksistences dažādās paradigmas.

Autore, LU doktorante, teoloģijas maģistre ielūkojas kristīgajā reliģiskajā dzīvē aizvien aktuālajā jautājumā kādu ceļu ticīgajam iet: aktīvās šīs zemes darbības vai kontemplatīvās garīgās celsmes, askētisma un monasticisma. No liberāla katolicisma skatpunkta viņa vērtē arī Latvijas katoļu viedokli par šiem būtiskajiem ceļiem un konstatē, ka Latvijā valda konservatīvs skatījums, kas sakņojas katolicisma nostādnēs, kuras, kā autore grib ticēt, vairs nav aktuālas pēc Vatikāna II. Lilija Beļakova atsaucas uz autoritatīviem autoriem, tostarp Tomasu Mērtonu, lai pierādītu, ka mūsdienās aktuāls ir vidusceļš. Rakstā neiztrūkst arī t.s. feministiskās teoloģijas nostādnēs.

Juris Doveiko. Hesihastiskā garīguma problēma un antīkais spirituālisms.

Iespējams, šī rakstu krājuma vērtīgākais darbs. Juris Doveiko, LU doktorants, teoloģijas maģistrs aplūko ortodoksālajā kristietībā būtisko garīgā ceļa problemātiku. Īsumā te izsekots garīgās askēzes tradīcijai un tās „tehnikas” un būtības atspoguļojumam Austrumu baznīcētņu mācībā, kas līdztekus Evaņģēlijam ir ortodoksālās (pareizticīgās) Baznīcas stūrakmens. Lielā mērā tieši pateicoties Tēvu mācītajam, ortodoksālā Baznīca tās ideālajās izpausmēs joprojām veiksmīgi oponē dažādajiem kristietības liberalizācijas un „modernizācijas” projektiem, kas faktiski daudzviet iznīcina Rietumu baznīcas un tuvina Rietumu civilizāciju katastrofālam galam.

Jānis Nicmanis. Dvēseles progress Origēna „Dziesmu dziesmas” komentārā.

Vēl viens LU doktorants iepazīstina ar savu interešu priekšmetu. Origēna ekseģētiskā komentāra ekseģēze tiek veikta profesionāli un mūsdienīgi, atsaucoties uz tādiem būtiskiem autoriem kā Anrī de Ljubaks un Anrī Kruzels.

59. numura sastādītājs ir Dr. phil. Valdis Tēraudkalns. Numurs veltīts kādai pēdējā laikā tā dēvētajā publiskajā telpā sakāpinātu interesi izraisījušai tēmai – seksuālajām minoritātēm. Izdodot šādas tematikas rakstu krājumu, LU Teoloģijas fakultāte apliecina sevi kā liberālās teoloģijas proponentu un ar vairumu no krājumā ievietotajiem rakstiem nostājās opozīcijā Latvijas vadošo kristīgo konfesiju oficiālajai nostājai un lielas daļas kristīgo latviešu

veselā saprāta diktētajai izpratnei par lietu kārtību. Šo konkrēto „Ceļa” laidieni finansējusi Ziemeļelbas Evaņģēliski luteriskā baznīca (Vācija). Mācītāja, Vācijas Pastorālās psiholoģijas biedrības apmācību pārrauga Jozefa Kirša rakstā izklāstīta Ziemeļelbas Baznīcas evolūcija seksuālo minoritāšu tiesību un viendzimuma „laulību” atzīšanas un praktizēšanas virzienā. Raksta autors neslēpj, ka arī pats ir stājies šādās attiecībās. Tāpat vairākos citos krājuma rakstos, izmantojot vairāk vai mazāk izstrādātus intelektuālos un sofistiskos paņēmienus, jūtama vēlme destruktīvo tagadnes hiperseksualitātes „diskursu” iekļaut kristīgā gultnē. Teoloģijas doktors Juris Cālītis šajā ziņā uzrāda atzīstamu prasmi. Tomēr viņa piedāvātajai Pāvila *Vēstules romiešiem* 1:18-32 eksegēzei tikpat spožu un argumentētu pretsparu „normalitātes diskursa” ietvaros sniedz teoloģijas doktors Paskals Marija Jerumanis.

Krājumā vēl publicējušies: Dace Balode, Lilija Beļakova, Jānis Briedis, Inta Jakāne, Anta Filipsons, Deniss Hanovs, Normunds Kamergrauzis, Valdis Tēraudkalns, Normunds Titāns un Mārtiņš Urdze.

*

Iesākumā Dievs III: Modra Plātes sprediķi. – Rīga, Zvaigzne ABC, b.g. [2008]. –200 lpp.

Savā ziņā pat leģendārā (skat. teoloģijas doktora Jura Rubeņa *Ievadvārdus*) mācītāja Modra Plātes sprediķu vai, pievienojoties paša Plātes sacītajam, subjektīvu pārdomu krājums visā pilnībā piederīgs „normalitātes diskursam”. Mācītājs te nemodernizē Svētajos Rakstos atklāto, nemēģina ar manipulācijām iestāstīt sev un saviem lasītājiem (klausītājiem) to, kā Rakstos un dzīvajā ticībā nemaz nav. Modra Plātes pārdomās ir ļoti daudz subjektīvu vaicājumu un neziņas, bet tie ir vaicājumi un neziņa par sevi, par pasauli sev apkārt, par laiku, kas ieskauj un apskalo šo pasauli. Viņš nemitīgi vaicā sev, kā būt, just, mīlēt tagad un šeit tajā visaptverošajā klātbūtnē, kas ir dzīvais Dievs. Plātes teksti ir moderni tādā ziņā, kādā aizvien moderna ir Kristus vēsts ar savu kategorisko aicinājumu vispirms un galvenokārt meklēt un atrast baļķi savā acī un tikai tad lūkoties pēc skabargas pie citiem.

Modra Plātes sprediķu krājums ir jau trešā grāmata mācītāja Jura Rubeņa aprūpētajā mūsdienu Latvijas luterāņu mācītāju sprediķu apkopojumu sērijā „Iesākumā Dievs”. Pirmā grāmata iznāca 2003. gadā, otrā 2004. gadā.

*

Viesturs Zanders. Rīgas Latviešu biedrība (1868–1940) kā nacionālās grāmatniecības centrs. – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006. – 158 lpp.:il.

Atsevišķi latvieši aizvien tautu, pie kuras ir piederīgi, tiekušies un tiecas uzskatīt par grāmatnieku tautu. Viesturs Zanders ir viens no tādiem. Par to liecina arī viņa studiju un darba intereses, citstarp disertācija, kas pārtapusi šeit piemināmajā grāmatā. Beidzot lasītājiem ir pieejams visaptverošs, detalizēts pārskats par Rīgas Latviešu biedrības patiešām milzīgo (Latvijas mērogos) lomu latviešu grāmatizdošanas vēsturē. Pētnieks iepazīstina ar visām personām, kas biedrības ietvaros darbojušās grāmatniecībā, balstoties mazpazīstamā vai nepazīstamā nepublicētā materiālā, atklāj organizatoriskās un citas peripetijas. Grāmatā rodama informācija par visām Latviešu biedrības paspārnē klajā nākušajām grāmatām, muzikālīgām un periodiskajiem izdevumiem. Ir izvērsti izmantoto informācijas avotu rādītājs un personu rādītājs.

Viestura Zandera paveiktais, kā to norāda arī pats autors, ļauj novērst virkni līdz šim no izdevuma izdevumā ceļojušu kļūdu un neprecizitāšu. Savā ziņā tas var kalpot par atspēriena punktu un / vai izziņas avotu turpmākiem attiecīgā perioda latviešu grāmatniecības vēstures pētījumiem, ja tādus kāds būs nodomājis veikt.

*

Latvijas Universitātes Bibliotēka laikmetu griežos. / Sastādītāja Mārīte Saviča. – Rīga: Latvijas Universitātes Bibliotēka, LU Akadēmiskais apgāds, 2007. – 159 lpp.:il.

Rakstu krājumu tā autori piemēroja 50 gadu atcerei, kopš LU Bibliotēka ievākusies telpās Kalpaka bulvārī 4. Tomēr nozīmīgāks ir apstāklis, ka šis ir pirmais rakstu krājums, kas vispār veltīts LU Bibliotēkas vēsturei.

Rakstu krājuma saturs:

Vēstures doktors Andris Šnē rakstā „No namnieku dārziem līdz neogotiskai savrupmājai: apbūves veidošanās LU Bibliotēkas ēkas vietā Rīgā, Kalpaka bulvarī 4” ieskicē fragmentu no Rīgas būvvēstures. Ar diviem rakstiem pārstāvēts vēstures maģistrs Georgs Briežkalns. Pirmajā no tiem viņš ielūkojas LU Bibliotēkas ēkas vēsturē, vietumis pa daļai atkārtotot jau Šnē rakstā lasāmo. Otrais viņa raksts ir ar nosaukumu „Rīgas Politehnikuma, Rīgas Politehniskā institūta un Latvijas Augstskolas bibliotēkas no 1862. līdz 1919.gadam.” Ar šo rakstu grāmatu būtu vajadzējis sākt, jo ne jau ēkas bibliotēkai ir galvenais, bet gan grāmatu krājuma tapšana. Atlikušo (lielāko) grāmatas daļu aizpilda sabiedrisko zinātņu maģistres Gītas Treides raksti, kuros izsekots LU Bibliotēkas darbībai, personālijām, grāmatu krājuma izmaiņām no 1920. līdz 1962. gadam. Minēts, ka notiekot darbs pie bibliotēkas vēstures izpētes turpmākā posma no 1963.gada līdz mūsdienām. Grāmatu ilustrē diezgan daudz ar bibliotēkas vēsturi saistītu dokumentu attēli; atsaucies uz izmantotajiem iespējamiem un arhīvu materiāliem atrodamas pēc katra raksta.